A 25 éves Kriza János Néprajzi Társaság tudományszervező tevékenysége

JAKAB ALBERT ZSOLT

A Kriza János Néprajzi Társaság 1990 márciusában alakult azzal a céllal, hogy a hazai magyar néprajzkutatók érdekképviselői szervezeteként megfelelő intézményes kereteket biztosítson a szakmaiság hatékony működésének. Kezdeményezői voltak: Gazda Klára, Könczei Csilla, Pozsony Ferenc és Zakariás Erzsébet. A megalakulás éve óta folyamatosan működik, a néprajzkutatás és néprajzoktatás kibontakozásával párhuzamosan a tevékenysége is egyre bővült, és egyre sokszínűbb lett. 1994-től kezdve saját székházzal rendelkezik, amelyben szakkönyvtár, dokumentációs tár, előadótér, kiállítótér, kutatóműhely és könyvkiadó működik. 2004-ben sikerült a székház tetőterét is kiépíteni, ahol előadások és kiállítások, legkülönbözőbb események megszervezésére alkalmas terem, vendégszoba és archívum található.

A KJNT alapvető feladatai, tevékenységei

SAKKÖNYVTÁR

Az egyre bővülő könyvtár a saját székház berendezésével méltó helyszínt kapott, ahol szakkönyvek és szakmai periodikák gazdag tárháza áll az érdeklődők rendelkezésére. A több mint 10 000 kötet elsősorban a magyar és egyetemes néprajz alapküldetését képviseli, de emellett társadalomtudományi művek is szép számban megtalálhatók, vagyis antropológiai, szociológiai, történettudományi, nyelvészeti munkák, de helytörténeti, szépirodalmi alkotások is. A könyvtár rendkívül értékes részét teszi ki dr. Kós Károly, dr. Nagy Jenő, Szentimrei Judit és dr. Faragó József hagyatéka, amely ezáltal a szélesebb olvasóközönség részére is hozzáférhetővé vált. A könyveket hely-

ben lehet olvasni, erre két olvasóterem áll rendelkezésre, kölcsönözni nincsen lehetőség. A kutakodásban szakképzett könyvtáros segítségét lehet kérni, de a könyvtári katalógus maga megtalálható a világhálón is, a KJNT honlapján (<http://www.kjnt.ro/konyvtari-katalogus>), így előre is lehet dokumentálódni. A könyvtárban naponta 10–17 óra között fogadjuk az olvasókat, amellet szakmai beszélgetéseket szervezünk az érdeklődőknek. A már beleltározott és hozzáférhető állományt igyekszünk folyamatosan pótolni, kapcsolatot tartunk fenn hazai és határon túli intézményekkel és kiadókkal, hogy a szakirodalmi újdonságok, valamint honismereti kutatások eredményei folyamatosan érkezhessenek könyvtárunkba.

DOKUMENTÁCIÓS TÁR

Adattárunk, ahol kéziratokat és a diákok dolgozatait helyezzük el, egyre bővül, és fontos forrássá válik az etnológiai munkában. Több ezer kézirat, hang- és mozgóképanyag található meg itt. A kéziratok olyan neves kutatók hagyatékát is magában foglalják, mint Kós Károly, Faragó József, Szentimrei Judit, Vámszer Géza. Többéves projektünk során a fontosabb hagyatékok anyagának, valamint a néprajzi gyűjtéseknek a digitalizálása is folyamatban van, digitális archívum formájában is hozzáférhetővé válik. Külön részként létezik és folyamatosan bővül a *Csángó Archívum*, amely több mint kétezer tételt tartalmaz, kéziratokat, ritka publikációkat, térképeket, egyéb dokumentumokat magyar, román, angol és német nyelven. A csángó téma kutatói máris fontos gyűjteményként tartják számon.

Fotótár. Külön rendszerezéssel és leltárral ellátott fotótárunk a fent említett kutatók, valamint a Kriza János Néprajzi Társaság és a Magyar Néprajz és Antropológia Intézet kutatóinak és tagjainak fényképeit és diáit tartalmazza. A fotótár nagy része (több mint 17 000 fotó) a világhálón is hozzáférhető, a KJNT honlapján (www.kjnt.ro/fotoarchivum). Magát a fotótárat folyamatosan bővítjük a hagyományos fényképek digitalizálásával, valamint az új, digitális technológiával készült fotók beleltározásával. Időnként az internetes verziót is frissítjük, így a kutatók nemcsak a helyszínen, a KJNT dokumentációs tárában konzultálhatják a fotókat, hanem a világhálón is.

Balladatár. Egy, a honlapunkon megtalálható adattár, amely kiadott és kiadatlan erdélyi és moldvai balladák, balladavariánsok gyűjteménye (www.kjnt.ro/balladatar). Bárki érdeklődő által konzultálható adatbázis, amely tudományos igényességgel dolgozza fel a balladaanyagot, típusba és altípusba csoportosítva azt. A folyamatosan bővülő tár több mint 1000 balladát tartalmaz, valamint ezeknek a bibliográfiai adatait. A keresőkkel rá lehet

kérdezni szinte minden adatra és a balladák minden vonatkozására, azaz címre, típusra, altípusra, gyűjtőre, gyűjtés idejére és helyére, kiadásra stb.

Néprajzi Múzeumok Tára. Célja az erdélyi és moldvai tájházak, múzeumok, néprajzi gyűjtemények adatainak összegyűjtése, dokumentálása, rendszerezése, feldolgozása, valamint megjelenítése a honlapunkon (www.kjnt.ro/muzeumtar). Lapozható és kereshető adatbázisunk már közel 100 adatot foglal magában, amelyeket a főbb típusok szerint csoportosítottunk. Minden múzeum részletes adatlappal és fotódokumentációval is rendelkezik. Megjelenítettük az elérhetőségeket is, valamint egy reprezentatív könyvészetet.

KUTATÓKÖZPONT

A szakmaiság egyik legfontosabb vetülete a tudományos kutatások megszervezése, koordinálása, menedzselése. Belső és külső munkatársak szervezésében, hazai és külföldi kutatók, doktoranduszok, diákok bevonásával a KJNT folyamatos alapkutatásokat visz véghez Erdélyben és Moldvában, emellett részterületekre lebontott vizsgálatokat is irányít. Célkitűzéseit összehangolja a magyar néprajz, általánosságban véve a magyar társadalomtudományok törekvéseivel, ugyanakkor útmutató, újtó kezdeményezéseivel a népi kultúra új területeit és új megközelítésmódjait promoválja az interdiszciplinaritás jegyében. Az eredmények a dokumentációs tárban kerülnek elhelyezésre, kiállítások, konferenciák és kiadványok formájában kerülnek nyilvánosságra. Kiemelt jelentőségű lezárt és recens kutatások közül említünk néhányat: együttélési modellek Erdélyben, műemlékek inventarizációja Erdélyben, családszerkezeti kutatások erdélyi szórványokban, jelenkutatás moldvai csángó falvakban, erdélyi falvak gazdasági modelljei, moldvai nyelvföldrajzi kutatások, az erdélyi és moldvai magyar kulturális örökség digitalizálása, előmunkálatok a romániai magyarság néprajzához, Romániai Magyar Néprajzi Bibliográfia (www.kjnt.ro/neprajzibibliografia), Moldvai Csángók Bibliográfiája (www.kjnt.ro/csangobibliografia), az erdélyi folklórgyűjtés és tudománytörténete, emlékállítás és emlékezés gyakorlat Kolozsváron stb. A kutatási eredmények hazai és nemzetközi konferenciák keretében is bemutatásra kerülnek, hiszen a megalakulás éve óta több mint 70 konferencia került megszervezésre, a legkülönbözőbb tematikákban. Olyan nagyméretű események megszervezésében és lebonyolításában is közreműködött, mint például a VII. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus.

2015-től a Társaság kiemelt projektje az *Erdélyi Értéktár*, melynek elsődleges feladata a magyar nemzeti értéktár és értékmegőrző mozgalom

erdélyi beindítása, népszerűsítése, megszervezése és szakmai felügyelete. A Földművelésügyi Minisztérium és a Hungarikum Bizottság megbízásából végzett programunkban szakmai és módszertani segítségnyújtást biztosítunk azoknak a civil szervezeteknek, amelyek helyi, megyei és táji értékek felkutatását, szakszerű dokumentálását, értéktárba történő rendezését és ezeknek az értékeknek a helyi közösségek mindennapjaiba való beépítését célozzák meg. A Társaság az értékfeltárásba bekapcsolódni vágyóknak helyszíni előadásokat és felkészítőket, módszertani segédleteket és képzési anyagokat, valamint az értékfeltárás lebonyolításához és a javaslatétel elkészítéséhez szakmai tanácsadást kínál.

A tudományos tevékenységhez kapcsolódik a *kulturális, tudomány-népszerűsítő* tevékenység is. A KJNT tevékenységének – a népi kultúra és a kultúra populáris regisztereinek kutatása és megismerése mellett – igen fontos részét képezi az erdélyi és az egyetemes magyar kultúra értékeinek és a magyarság és a szomszédos népek közötti érintkezéseknek, kölcsönhatásoknak a bemutatása, közvetítése a nagyközönség felé. Ennek érdekében a szigorúan szakmai rendezvényeink mellett igyekszik olyan eseményekre és kulturális találkozásokra is sort keríteni, amelyek segítségével ezt a célt meg tudja valósítani. Évente több időszakos kiállítást szervez, ugyanakkor havonta kerül sor könyvbemutatókra, filmvetítésekre, kerekasztal-beszélgetésekre. A KJNT több kolozsvári és más erdélyi településen működő szakmai, kulturális intézménnyel alakított ki jó partneri kapcsolatot, így partnerei között tudhat több megyei és városi múzeumot, kulturális intézetet, forrásközpontot, valamint kiadóhivatalokat. Az ezekkel az intézményekkel való együttműködés során saját eredményeit bemutatja más településeken, és hasonlóképpen ezeknek az intézményeknek a munkáját bemutatja a kolozsvári közönségnek.

HÁTTÉRINTÉZMÉNY

A KJNT legfontosabb szakmai partnere a BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Intézete, amelynek a háttérintézményeként is működik, támogatja kutatási és oktatási tevékenységét. A székházában működő könyvtárát és dokumentációs tárat nemcsak néprajzos diákok, magiszteri és doktori hallgatók használják, hanem irodalmár, nyelvész, történész, szociológus hallgatók is. Az előadótermében pedig olyan hiánypótló előadásokat és előadás-sorozatokot szervez, amelyek kiegészítik a néprajzos tanrendet, bővítik, gazdagítják a hallgatók szakmai horizontját. Az előadók hazai és magyarországi tanárok, kutatók, szakemberek, akik meghívás alapján tartják meg előadásaikat.

Társaságunk 2003-ban létrehozta és beindította a zabolai Csángó Néprajzi Múzeumot, a magyar nyelvterület egyetlen, a moldvai csángók népi kultúráját bemutató múzeumát. A KJNT alapító tagja a kolozsvári állami magyar nyelvű felsőoktatás támogatására létrejött Kolozsvári Magyar Egyetemi Intézetnek is (2004).

A háttérintézményi tevékenység fontos részét képezi a *szakkollégiumi tevékenység*, a Kriza János Szakkollégium működtetése, amelynek célja egy olyan interdiszciplináris elitképzés, amely egy fiatal kutatói gárda kitermelését eredményezheti. Tutoriális rendszerben működő szakkollégium, amelynek keretében előadások, szakmai konzultáció, közös és egyéni kutatás, valamint ösztöndíjak segítségével történik meg a hallgatók szakmai képzése. A meghívott szakkollégiumi előadók általában a székház vendégszobájában szállnak meg, az emeleti előadótermet használják.

ÉRDEKKÉPVISELET

A KJNT fogja össze a hazai magyar néprajzkutatókat, gyűjtőket, felvállalja a tagság törekvéseinek, érdekeinek képviseletét, konferenciákat, szakmai találkozókat szervez évi rendszerességgel. A más helyszíneken élő és dolgozó tagok összefogása és szakmai továbbképzése, szakmai párbeszéd kialakítása kapcsán vándorkonferenciákat szervez, minden alkalommal más településen. Ugyanakkor intézményes kereteket biztosít a tagság szakmai tevékenységének, lehetőségek szerint gondoskodik a kéziratok kiadásáról, annak ismertetéséről. A tagok munkásságának termékei, a tagok bibliográfiái az archívumban kerülnek megőrzésre.

KÖNYVKIADÁS

A könyvkiadói tevékenység kezdetektől fogva kiemelkedő jelentőségű feladata a KJNT-nek, amely keretében a lehetőségek függvényében igyekezik évi 5–10 kötetet megjelentetni, ezáltal biztosítva a romániai magyar (és nem csak) néprajzkutatás legújabb eredményeinek publikussá és hasznosíthatóvá tételét, egyszersmind a tagság munkásságának megjelenítését. Ez több sorozat keretében kerül megvalósításra. Egyik legfontosabb a KJNT Évkönyve, amely kiemelkedő konferenciák, tanácskozások anyagát jeleníti meg, és eddig 22 kötete látott napvilágot. A Kriza Könyvek és a Kriza Könyvtár sorozatok az etnográfiai terepmunka, vizsgálat és értelmezés termékenységét, illetve a források közzétételét biztosítja. Az előbbi sorozat esetében 37, az utóbbi esetében 13 kötet jelent meg. 2006-ban indította be a KJNT a Néprajzi Egyetemi Jegyzetek sorozatot, amelynek eddig 8 kötet látott napvilágot. A köteteket az egyetemi oktatásban tankönyvekként

használják hazai, de külföldi berkekben is. Nagy fontossággal bírnak a sorozatokon kívül megjelentetett munkák is, hiszen bibliográfiák, tudománytörténeti és tudományelméleti alapmunkák, speciálisabb kötetek kaptak itt helyet, amelyek más intézményekkel, kiadókkal való közös munka eredményességét is tükrözik. A KJNT sikeresen együttműködik a marosvásárhelyi Mentor Kiadóval is, ekként a munkatársaknak, tagtársaknak több néprajzi tematikájú munkája jelent meg a Kriza János Néprajzi Társaság Könyvtára sorozatban. Különálló kötetként, ugyanakkor periodikaként jelenteti meg a KJNT Értesítőjét, amely eddig 16 évfolyamot ért meg. Kiadványainkról a honlapunkon találhat leírást az érdeklődő (<http://www.kjnt.ro/kiado>).

A köteteket a KJNT eljuttatja minden fontos hazai és magyarországi néprajzi kötődésű intézményhez, tehát egyetemi tanszékek, kutatóintézetek, múzeumok, szakkönyvtárak állományában ott találhatók ezek, de ugyanakkor az országos és megyei közkönyvtárakban, civil szervezetek, kisebb néprajzi és társadalomtudományi egységek könyvtáraiban is fellelhetők. A frissen megjelent kiadványok bemutatásra kerülnek a KJNT székházában, valamint más hazai és külföldi partnerintézményeknél. Ezekről az eseményekről rendszeres sajtóismertetések is születnek.

A Kriza János Néprajzi Társaságban folyamatosan zajlanak a rendezvények. Az eseményeinkről szóló információkat körleveleinkben szórjuk, emellett honlapunk Infótéka-rovatában (www.kjnt.ro/infoteka), illetve Facebook-profilunkon (www.facebook.com/Kriza-János-Ethnographic-Society) található részleteket az érdeklődő.